Jina _____ Nambari _____

Sahihi ya mtahiniwa _____

Tarehe _____

102/2
KISWAHILI
KARATASI YA 2
LUGHA
JULAI / AGOSTI 2014
MUDA : 2 ½

KATHONZWENI SUB-COUNTY FORM IV PRE-TRIAL EXAMINATION
Hati ya Kuhitimu Elimu ya Sekondari
KISWAHILI
KARATASI YA 2
INSHA
Muda : 2 ½

MAAGIZO

- Jibu maswali yote.

SWALI	**UPEO**	**ALAMA**
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA	80	

Karatasi hii ina kurasa 9 zilizopigwa chapa

Geuza ukurasa

1. UFAHAMU

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali.

Ingawa wenye hekima walisema kuwa macho hayana pazia, ni muhimu kuyatumia macho ulivyojaliwa na muumba wako. Ndio maana ninaamini pia kuwa macho hayafilisi duka! Mimi hupenda kuyafumbua macho pima kila nitembeapo barabarani au hataninapokaa nyumbani kusakura yaliyo karibu nami. Lakini, kuna matukio ambayo hunisumbua na kunisikitisha. Hunisumbua kwa sababu sipati majibu kwao; hunisikitisha kwa sababu ya athari zake na mihemko yanayoleta katika hisia zangu za ndani. Kila mara hujiuliza: "Kwa nini watu wengi huteseka namna hii duniani? Kwa nini mtu adamke mafungulia ng'ombe akielekea kibaruani kila siku bila kusita huku wachache wakistarehe? Kwa nini ugonjwa unaweza kumvamia mtu ghafla bin vuu na kumlemaza ama kumtaabisha kwa muda mrefu kabla ya kumwuua? Kwa nini? Mbona kila mara mtu anapokuwa akisikitika kuna mwenzake huwa anacheka? Ama maisha ni kitendawili tu?"

Hata hivyo, linalonishangaza sana wakati mwingine ni jinsi wale wanaowafikiria kuwa wanataabika wanavyochukulia hali zao. Utawaona akina yakhe wakitabasamu kila mara na kucheka hata matumbo yakiwaguruma. Utawasikia wakiulizana: 'Umeshindaje?' Kana kwamba wameshindia karibu kwa kila hali. Mbona wasiulizane: 'Umeshindwaje?'

Hii ndio sababu wakati mwingi moyo wangu huanza kuhisi kuwa labda siku ya kiyama inakaribia zaidi. Wewe hebu fikiria, wanasayansi wanapotuambia kila mara wamevumbua hiki na kile ambacho kitafanya maisha ya mwanadamu kuwa sahihi zaidi, ndivyo tunavyojitumbukiza katika majanga na matatizo zaidi maishani. Hii ndio sababu hata ile dhana iliyoweka miaka ya nyuma kuwa maradhi ya ukimwi ambayo yamekosa tiba hadi sasa kando na kuwaua mamilioni ya watu yalitokana na ajali ya kisayansi huko Marekani inaweza kupata mashiko. Swali la kujiuliza ni: 'Ni kwa nini maisha yanaposemekana kuwa yamebadilika na kuwa mazuri siku hizi ikilinganishwa na zamani mimi naona kinyume? Au wewe waonaje? Mbona zamani, kabla ya majilio ya kila siku hizi kinaitwa 'Maendeleo' watu walikuwa wakitembea tu na kula matunda na mimea, watoto wakicheka na kucheza kwa furaha bila bughudha yoyote? Au hata mbona watu hawakuwa na ubinafsi niuonao siku hizi? 'Maendeleo hayo tunayoyataja kila siku unayaona kama ongezeko la chuki, uhasama, magonjwa, ubinafsi, vita, ufisadi na hujuma dhidi ya mazingira ambamo mwanadamu anafaa kufurahia maisha. Ukweli ni kwamba maendeleo haya yamepelekea watu wengi zaidi ulimwenguni kuishi katika mitaa ya mabanda, kuwa na nyuso za "sitaki mchezo" na "karibu lakini usidowee."

Ninapotazama zaidi katika bahari ya Luja kuhusu ukweli halisi maajuzi nimeishitakia hali hii kwa Mola ingawa sijajaliwa jibu. Hata hivyo, ninavyoendelea kulingoja jibu ndiyo ninavyoendelea kuelewa hii dhana kuwa ulimwengu ni kokwa ya fuu huishi utamu, anayekwisha ni binadamu.

(a) Kwa nini mwandishi anadai kuwa labda siku ya kiyama imefika? (alama 2)

_____

_____

_____

_____

(b) Unafikiri ni kwa nini mwandishi anayaona madai kuhusu maendeleo duniani kuwa ni ya kinaya? (alama 2)

_____

_____

_____

(c) Mwandishi wa taarifa anamaanisha nini kwa kusema “sitaki mchezo” na “karibu lakini usidowee” (alama 2)

(d) Yalinganishe maisha ya “Kabla ya maendeleo” na ya sasa ambayo mwandishi anadai ni duni kuliko ya zamani. (alama 2)

(e) Je, unakubaliana na msimamo wa mwandishi kuwa madai kuhusu maendeleo ni kinaya? Eleza. (alama 2)

(f) Eleza maana ya vifungu hivi vya maneno kama vilivyotumika katika taarifa. (alama 3)

(i) Kusakura

(ii) Macho hayafilisi duka

(iii) Bahari ya luja.

2. MUHTASARI (alama 15)

Soma habari ifuatayo kisha ujibu maswali.

Miaka mingi ya kutawaliwa na wakoloni iliwafanya wananchi wengi kupuuza umaarufu na uadilifu wa lugha ya Kiswahili kama lugha ya taifa kwa manufaa ya kuarifiana habari mbalimbali kwa ufasaha na kuelewana vyema. Wakoloni pia waliwashawishi wananchi waone kana kwamba lugha ya Kiswahili ni kwa ajili ya watu wale wasiokuwa na elimu na wale ambao hawajastaarabika kwa wale wenye elimu na wastaarabu. Wakoloni waliwashawishi kuamini kwamba lugha ya kigeni yaani Kiingereza ndiyo hasa lugha inayofaa kwa kujieleza na kufahamishana habari.

Kutokana na vikwazo hivi, si ajabu kuona hadi sasa mwananchi halisi akijitwaza kwamba hawezi kujieleza kwa ufasaha au kumpasha mwenzie habari kwa ukamilifu mpaka atumie lugha ya Kiingereza. Hata katika ofisi nyingine za serikali hadi hii leo, japo imeisha kupitishwa kisheria kwamba Kiswahili ndiyo lugha ya taifa, bado utawaona wananchi wengine wanapendelea kuzungumza Kiingereza wao kwa wao, ili wajulikane kwamba wana kisomo na wamestaarabika. Vikwazo vya namna hii vimewalemea wananchi hasa kwa upande wa magazeti. Utaona mwananchi ambaye anafahamu Kiingereza kidogo sana, akijinunulia gazeti kubwa la kiingereza na kuanza kuzurura nalo kutwa nzima bila kwambulia mengi ndani yake. Pia utawasikia wananchi wengi wakidai kwamba hawataki kusoma magazeti ya Kiswahili kwa sababu inakuwa vigumu kwao kuelewa mambo yaliyomo kama vile ambavyo wangalielewa katika gazeti la kiingereza. Mabeberu wameshagundua kwamba tunao upotofu wa aina hiyo, ndipo unaona mara nyingi wanawaletea wananchi magazeti mengi ya kiingereza, mengine yakiwa na nia ya kuwapotosha wakijua kwamba watayasoma tu mradi yameandikwa kwa lugha ya kiingereza.

Mara nyingi taifa fulani la kibeberu likitaka tuchukiane na taifa jingine fulani ambalo ni adui yake kisiasa au kiuchumi, taifa hilo la kibeberu linaandika habari za uchochezi kwenye magazeti yao ya lugha ya kiingereza mambo kuhusu taifa lile adui yake. Magazeti hayo huandikwa kwa lugha nadhifu ya kiingereza na kuletewa wananchi hapa nchini. Maskini wananchi wengine waliopotea kwa kudhani kiingereza ndiyo lugha nzuri ya kigazeti, wanayanunua mara moja na kuanza kuyasoma magazeti hayo na pia kuwapa watoto wao wayasome. Matokeo yake ni kwamba bila kujitambua, wanajikuta wanayafanya yale mabeberu waliyotarajia wayafanye, yaani wanaanza kuchukiana bure. Madhumuni ya kuandika habari kwenye gazeti ni kutaka kuwafahamisha wasomaji mambo yaliyotokea au yanayotokea siku hata siku kwa lugha inayofahamika na kueleweka kwa urahisi bila kumtatiza msomaji. Ikiwa basi hiyo ndiyo madhumuni, kuna haja gani kutumia lugha ya kigeni ili kuwaeleza wasomaji wako jambo ambalo wangaliweza kuelezwa kwa lugha yao jambo ambalo wanaifahamu vyema? Mtu aelezapo jambo kwa maandishi akitumia lugha yake mwenyewe ambayo anaifahamu vyema undani wake, huelezea jambo lenyewe kutoka moyoni na akilini kwa njia adili ambayo yeye mwenyewe anaielewa vyema na pia wasomaji wake wataielewa kwa ukamilifu. Kwa jumla, jambo ambalo mwandishi ataliandika kwa lugha ambayo ni ya asili yake na ambayo anaielewa vyema halitamtatiza msomaji wake ambaye pia anaielewa vyema lugha hiyo.

Maswali

(a) Ni athari gani ambazo zinadhihirisha kuwa wananchi huipuuza lugha ya Kiswahili.
(Maneno 50-60) (alama 9, 2 mtiririko)

Matayarisho

Jibu

(b) Eleza ujumbe uliomo katika aya ya mwisho. (Maneno 45 -55)
(alama 6, 1 mtiririko)

Matayarisho

Jibu

3. MATUMIZI YA LUGHA

(a) Linganisha na tofautisha sauti / p/ na /m/. (alama 2)

(b) Toa mfano wa neno lenye muundo wa silabi ya sauti mwambatano na ubainishe. (alama 2)

(c) Ainisha kifungutenzi kifuatacho. (alama 3)
Kilichopigiwa

(d) Tunga sentensi moja yenye muundo ufuatao wa maneno. (alama 2)
W + V + T + E

_____

_____

_____

_____

(e) Tunga sentensi ukitumia nomino changarawe ili kudhihirisha upatanisho wa kisarufi (alama 2)

_____

_____

_____

_____

(f) Yakinisha
Usipoziba ufa utajenga ukuta. (alama 2)

_____

_____

_____

(g) Unda nomino mbili tofauti kutokana na kitenzi kosa. (alama 2)

_____

_____

_____

(h) Andika upya sentensi ifuatayo katika kauli ya kutendwa.
Hakimu amemhukumu mshatakiwa. (alama 2)

_____

_____

_____

(i) Tunga sentensi ukitumia neno popepole kama : (alama 2)
(i) Kielezi

_____

_____

Nomino _____

_____

(j) Tambua na ueleze aina za shamirisho katika sentensi ifuatayo. (alama 3)
Mama aliwapikia watoto chakula kwa sufuria.

_____

_____

_____

_____

_____

(k) Bainisha chagizo katika sentensi ifuatayo. (alama 1)
Magaidi huandaa mikutano yao kisirisiri wasijulikane.

_____

_____

_____

_____

(l) Tambua matumizi ya viambishi vilivyopigiwa mstari katika sentensi hizi.
(i) Mwalimu alikuwa a<u>k</u>ifunza nilipoigia darasani. (alama 1)

_____

_____

_____

(ii) Ana<u>ji</u>dunisha kwa tabia ya kuombaomba. (alama 1)

_____

_____

_____

(m) Changanua sentensi ifuatayo kwa kutumia michoro ya matawi. (alama 4)
Rashid na Rehema walitunga mashairi mazuri sana.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

(n) Akifisha sentensi hii ili kuleta maana mbili tofauti. (alama 2)
Jirani yangu ameaga dunia.

_____

_____

_____

_____

(o) Andika sentensi ifuatayo katika msemo wa taarifa.
"Huku ndiko mtakakopata maziwa yenu," mwenye duka akasema. (alama 3)

_____

_____

_____

_____

(p) Andika sentensi ifuatayo katika hali ya ukubwa wingi. (alama 2)
Mtu huyo alibomoa nyumba kubwa.

_____

_____

_____

(q) Tambua vishazi katika sentensi ifuatayo.
Nilimwona mamba nilipopiga mbizi majini. (alama 2)

_____

_____

_____

_____

(r) Andika upya kwa kutumia o-rejeshi tamati.
Kitabu ambacho tunasoma kitatufaidi. (alama 2)

_____

_____

_____

_____

SWALI LA 4: ISIMU JAMII

Eleza changamoto zinazokumba ukuaji wa lugha ya Kiswahili nchini Kenya. (alama 10)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

ANSWERS:

Order a copy of answers from www.schoolsnetkenya.com/order-e-copy

NB> We charge Kshs. 100 ONLY to meet website, e-resource compilation and provision costs